

СЕКЦІЯ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.12(477)

Гобрей М.В.
аспірант

Мукачівського державного університету

СУБ'ЄКТИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ДЖЕРЕЛА ІНВЕСТИЦІЙ В РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Інвестиційний процес є одним з найважливіших чинників регулювання соціально-економічного розвитку країни і її регіонів, сприяє зростанню ВВП, збільшенню доходів бюджету, створенню робочих місць. Проведений у статті аналіз наукової літератури, що відноситься до теми дослідження, дозволив систематизувати отриману інформацію, а також висунути ряд гіпотез для подальших досліджень, які розвивають і поглиблюють наявні теоретичні напрацювання науковців в сфері регіональної економіки взагалі, та інвестування на регіональному рівні, зокрема. Запропоновано комплекс заходів, що дозволяють активізувати інвестиційний процес і на цій основі досягти сталого розвитку економіки та соціальної сфери. Розгляд регіонального інвестиційного процесу через призму економічного простору дозволив виділити його специфіку.

Ключові слова: регіон, інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестиційний процес, інвестиційний процес регіонального рівня, суб'єкти інвестиційного процесу, економічний простір.

Гобрей М.В. СУБЪЕКТЫ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ И ИСТОЧНИКИ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Инвестиционный процесс является одним из важнейших факторов регулирования социально-экономического развития страны и ее регионов, способствует росту ВВП, увеличению доходов бюджета, созданию рабочих мест. Проведенный в статье анализ научной литературы, относящейся к теме исследования, позволил систематизировать полученную информацию, а также выдвинуть ряд гипотез для дальнейших исследований, которые развивают и углубляют имеющиеся теоретические наработки ученых в сфере региональной экономики вообще, и инвестирования на региональном уровне, в частности. Предложено комплекс мер, позволяющих активизировать инвестиционный процесс и на этой основе достичь устойчивого развития экономики и социальной сферы. Рассмотрение регионального инвестиционного процесса через призму экономического пространства позволило выделить его специфику.

Ключевые слова: регион, инвестиции, инвестиционные ресурсы, инвестиционный процесс, инвестиционный процесс регионального уровня, субъекты инвестиционного процесса, экономическое пространство.

Hobrey Maria. SUBJECTS OF INVESTMENT PROCESSES AND RESOURCES OF INVESTMENTS IN REGIONAL ECONOMY

The purpose of the article is the theoretical study of the investment process, its subjects and sources of investment in order to systematize the concepts of the mentioned problem. The investment process is one of the most important factors in the regulation of the socio-economic development of the country and its regions, contributes to the growth of GDP, job creation. In order for the implemented investment policy mechanisms to become truly effective, it is necessary first to assess the overall investment situation in the region, identify problems in the development of regional investment processes, and determine the nature of the causal relationships between the interaction of regional investment policy and investment development of the territory. Results of the study consist in the analysis of scientific literature, which relates to the topic of the article, which allowed to systematize the information received, as well as to put forward a series of hypotheses for further research that develop and deepen the existing theoretical work of the scientists in the field of regional economy in general, and investment at the regional level, in particular. A range of measures is proposed that allow to intensify the investment process and on this basis to achieve sustainable development of the economy. The author examines the theoretical and methodological foundations of the development of investment processes in the economy, the principles and form of their formation, and determines the main factors influencing the development of investment processes in the region's economy. Consideration of the regional investment process through the prism of the economic space has allowed to highlight its specifics. Scientific novelty lies in the author's approach to the formation of tools and the study of ways to increase investment activity in the regions.

Keywords: region, investments, investment resources, investment process, investment process of the regional level, subjects of the investment process, economic space.

Постановка проблеми. Сучасна нестабільна економічна і політична ситуація в Україні негативно впливає на соціально-економічний розвиток країни, що проявляється в скороченні виробництва і грошових доходів населення, в зростанні безробіття і соціальної напруженості, яка останнім часом все більше посилюється. Все це, з огляду на дані Державної служби статистики України [11], призвело до зниження за останній рік, не тільки темпів інвестиційної активності, а й інвестиційної привабливості вітчизняних суб'єктів господарювання, оцінка якої – основа для прийняття рішення інвесторів. Це стало особливо актуальним внаслідок обмеженості джерел

фінансування інвестицій. Слід відзначити недосконалість механізмів залучення інвестицій по регіонах України. Це пов'язано з кризою національного виробництва, високими ризиками капіталовкладень у реальний сектор, політикою місцевої влади.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. При написанні статті в якості бази для теоретичного обґрунтування значення інвестицій, інвестиційного процесу, автором було досліджено низку наукових праць в галузі інвестування та використані окремі думки і постулати, які містяться в фундаментальних працях українських економістів, зокрема Бланка І. [2], Гуткевича С.О. [4], Василика О., Геєця В.,

Губського Б., Пересади А. [6], Федоренка В. [10] та ін. В основі розуміння досліджуваних інвестиційних процесів на рівні регіонів, особливо з точки зору методологічного аспекту, найбільш важливими є роботи таких дослідників як Харламова Г., Танько К., Петкової Л. [7]. Захищено низку дисертацій щодо інвестицій, інвестування, інвестиційних процесів в Україні, зокрема Вітюк А., Корепановим Г., Майоровою Т., Максимів Д. Безпосередньо проблематика інвестиційного процесу та пошуку напрямків його активізації та зростання ефективності розглядалася в працях Бланка І., Крупки Я., Пересади А., Черваньова Д., Левицької О., Бережної І.

Більшість дослідників висвітлюють залучення інвестицій в економіку та соціальну сферу регіонів, проте залишається неузгодженим категоріальний апарат.

Постановка завдання. Мета статті полягає у теоретичному дослідженні інвестиційного процесу, його суб'єктів та джерел інвестицій з метою систематизації понять зазначеної проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна політика, як одна з основних функціональних ланок економічної і соціальної політики регіону, передбачає створення сприятливих умов для всіх учасників інвестиційного процесу і результатом реалізації якої має стати поліпшення добробуту громадян.

Важливим в будь-якому дослідженні є розуміння категоріального апарату. Розглянемо поняття «інвестиції», які на законодавчому рівні вважаються усіма видами майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [9].

Найбільш повне, на наш погляд, визначення інвестицій дається Бланком І., в якому вказані і грошові кошти, і майно, і інтелектуальна власність. При цьому згадуються, як юридичні, так і фізичні особи та практично всі можливі шляхи вкладення ресурсів. Бланк І. вказує на те, що інвестиції – це носії переважно економічних характеристик і економічних інтересів і можуть представляти собою об'єкт економічного управління як на мікро-, так і на макrorівні будь-яких економічних систем [2].

В сучасній економічній науці зустрічається велика кількість трактувань терміну «інвестиції», які відрізняються один від одного тим, який критерій виділяє автор більше, ніж інші. Така ситуація не здається незвичайною, оскільки контекст, в якому використовується термін «інвестиції», може значно відрізнятися і трактування повинно уточнюватися в кожному конкретному випадку. Але практично всі науковці єдині щодо критеріїв класифікації інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація інвестицій

Критерій	Класифікація
Форма	Прямі Портфельні
Терміни	Короткострокові Середньострокові Довгострокові
Форма власності	Приватні (резидентів та нерезидентів) Державні Змішані

Для побудови теоретичної моделі будемо покладатися на те, що будь-який економічний процес – частина економічного простору, що володіє цілим спектром характеристик і особливих функцій.

З огляду, що регіон – це територія життєдіяльності населення, де основою є виробничо-економічні цілі, частина єдиного економічного простору країни, що характеризується завершеною відтворувальним процесом, можна говорити, що інвестиції на регіональному рівні – це засіб досягнення економічної ефективності, на основі якої можуть бути, вирішені різноманітні соціальні та економічні завдання регіону. Всі регіони забезпечують цілісність національної економіки.

В рамках розвитку економічної системи на рівні регіону, важливо відзначити, що значущим є розгляд питання інвестицій в динаміці, і, як в будь-якому русі, можна виділити стадії, об'єднані в процес. Відзначимо, що аналогічно поняттю «інвестиції» поняття «інвестиційний процес» може мати багато інтерпретацій, таких як механізм [1], сфера економічної діяльності [3], комплекс або сукупність практичних послідовних і взаємопов'язаних дій, етапів [10].

На наш погляд, в загальному вигляді інвестиційний процес – етапи руху інвестицій в різних формах і на різних рівнях, що виражає відносини, що виникають між його учасниками при формуванні та використанні інвестиційних ресурсів (рис. 1).

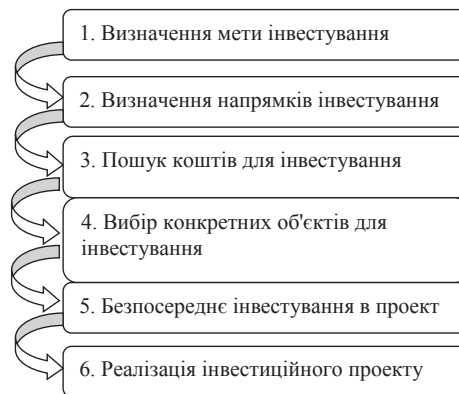

Рис. 1. Етапи інвестиційного процесу

На першому і другому етапах необхідно визначити мету і напрямок інвестування. Якщо з метою більш-менш все зрозуміло (це або отримання прибутку, або отримання соціального ефекту, а в ідеалі – поєднання обох цілей), то з напрямками питання складніше. Ми пропонуємо виділити 2 напрямки:

1) пасивне інвестування, тобто інвестор не керує вкладеними ресурсами, при цьому може як отримувати дохід від інвестицій (разово, багаторазово, постійно), так і інвестувати на безоплатній основі;

2) активне інвестування – інвестор не просто вкладає свій капітал в інвестиційний проект, а й управляє і контролює виконання проекту.

На третьому етапі здійснюється пошук коштів для інвестування (джерел інвестування).

Важливо визначитися з механізмами, завдяки яким залучаються інвестиції, тобто комплексом заходів, правил, дій, які забезпечують приплив інвестицій. Пропонуємо механізми для залучення інвестицій об'єднати в дві основні групи:

1) функціонують завдяки діяльності приватних осіб або підприємств, організацій, які забезпечують фінансові вливання в економіку;

2) функціонують завдяки діяльності державних структур. Інвестиції в регіони залучаються завдяки програмам залучення інвестицій в економіку регіону,

а також заходів підтримки, які реалізуються в рамках діючого законодавства різними органами державної влади та державними структурами на державному та регіональному рівнях.

Крім цього можна виділити наступні механізми залучення інвестицій в регіони:

1. Механізми, які забезпечують фінансування: акціонерне (фондові біржі), проектне і венчурне (венчурні фонди), бюджетне (за рахунок надходжень з державного, обласного, районного бюджету).

2. Механізм залучення організацій, що сприяють надходженню інвестицій, до яких відносяться різні комерційні і некомерційні організації, інститути регіонального розвитку.

3. Механізми підтримки з боку держави, які залучають інвесторів в той чи інший регіон, такі як створення спеціальних економічних зон, які пропонують податкові пільги, державні гарантії.

Серед організаційних методів державного регулювання інвестиційних процесів можна виділити прийняття законодавчих актів і нормативних положень щодо регулювання інвестиційної діяльності регіону; проведення конкурсних відборів інвестиційних проектів для фінансування за рахунок регіональних бюджетів. Держава має контролювати цільове використання бюджетних коштів; визначати склад, ставки, порядок та терміни сплати податків, що надходять до регіонального бюджету; сприяти в виділенні земельних ділянок й виробничих майданчиків суб'єктам інвестиційної діяльності; надавати допомогу в оформленні прав власності; сприяти вирішенню спірних питань, які виникають в ході реалізації інвестиційних проектів.

На четвертому етапі відбираються певні проекти для інвестування, розробляється супровідна документація, планується прибуток від використання об'єкта інвестування. П'ята стадія – фактичне вкладення грошових коштів, підписання контрактів. На останніх етапах реалізується інвестиційний проект, відшкодовуються вкладені в проект кошти, отримують прибуток, соціальний ефект.

Інвестиційний процес визначається взаємозв'язками між суб'єктом інвестування, об'єктом інвестування з питань розміщення інвестицій з метою отримання доходу, інвестиційним впливом на об'єкт з боку суб'єкта інвестування, а також змінами умов інвестиційного середовища (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація суб'єктів інвестування

Критерії	Класифікація
Цілі інвестування	Спекулятивне вкладення капіталу Стратегічна присутність в регіоні з метою отримання вигоди в майбутніх періодах Відкриття виробництва Вкладення у високоефективні галузі економіки Досягнення позитивного ефекту у вигляді економічного розвитку регіону і підвищення рівня життя населення
Організаційна форма	Фізична особа Юридична особа
Належність до країни інвестування	Резидент Нерезидент
Форма власності	Приватна Державна Змішана

Для розуміння специфіки регіонального інвестиційного процесу відзначимо, що з одного боку, це частина єдиного економічного простору країни, головні атрибути якого грошово-кредитна система, інфраструктура, внутрішній ринок тощо. З іншого боку, він протікає у відокремленому, хоча і інтегрованому в спільний економічний простір, вкрай неоднорідному економічному підпросторі, яким і є суб'єкт України – регіон (область, район). І це обумовлюється як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами.

Подібна логіка дозволила сформулювати наступне авторське визначення поняття «регіональний інвестиційний процес» – це економічний процес, який протікає в єдиному економічному просторі країни, нерозривно пов'язаним з багатьма іншими інтегрованими в єдиний простір економічними підпросторами (регіонами) і який є системою відносин між економічними суб'єктами (пошук джерел інвестицій, використання інвестиційних ресурсів), основна мета якої – економічне зростання і подальший розвиток регіону.

Розглядаючи інвестиційний процес через призму управління, відзначимо його суттєву відмінність від інвестиційного процесу на рівні підприємства, а саме те, що компанія самостійно ініціює інвестиційні проекти, при цьому розраховує на власні або залучені ззовні на ринкових умовах фінансові ресурси для реалізації проектів, спрямованих на досягнення її корпоративних цілей. В масштабах регіону інвестиційний процес істотно складніше, хоча б тому, що реалізуються як інвестиційні проекти, ініційовані державою (транспортна інфраструктура, соціальні об'єкти та ін.), так і приватні інвестиційні проекти. В цілому ж управління регіональним інвестиційним процесом направлено на створення умов для підвищення і розвитку виробничого, фінансового та кадрового потенціалу території.

До особливостей регіонального інвестиційного процесу можна віднести:

1) відкритість, тобто учасниками регіонального інвестиційного процесу можуть виступати учасники як з даного, так і інших регіонів України, а також іноземні інвестори;

2) динамізм, але який проходить з відносно більшою швидкістю, порівняно з інвестиційним процесом на рівні країни.

З огляду на особливості, досліджувати інвестиційний процес в регіоні слід, як мінімум, за двома напрямками:

1. Територіальним:

- інвестиційний процес підприємств регіону;
- інвестиційний процес регіону.

2. За етапами:

- пошук, накопичення інвестиційних ресурсів;
- розміщення інвестиційних ресурсів;
- отримання результату.

При цьому не варто забувати про важливість підвищення ефективності основних напрямків діяльності органів влади на регіональному рівні:

1) вивчати успішні і невдалі інвестиційні проекти, що вже реалізовані в інших областях. Доходи регіонів повинні в першу чергу спрямовуватися на розвиток інфраструктури, інвестуватися в людський потенціал, в охорону навколишнього середовища, здоров'я і освіти. Якщо регіон привабливий для життя, він стає привабливим і для інвесторів;

2) підвищувати рівень кваліфікації посадових осіб, на яких покладено відповідальність за залучення інвестицій. Наприклад, доцільно організувати

Регіональний (обласний, районний) центр компетенцій для навчання, підвищення кваліфікації співробітників виконавчої влади.

Регіони України мають багатий досвід в частині залучення інвестицій та формування інвестиційної політики, стимулювання інвестиційної активності. Ухвалення регіональних інвестиційних програм покликані створювати максимально комфортні умови для інвесторів, оперативності прийняття рішень по інвестиційним проектам, що, в свою чергу, сприяє реалізації конкурентних переваг регіону.

Висновки з проведеного дослідження. На основі проведеного дослідження теоретичних аспектів інвестиційного процесу в регіональній економіці встановлено, що інвестиційний процес є складною структурою як по формуванню джерел та їх спрямуванню, так і за ступенем організації інвестування. Зроблено акцент на відсутність єдності науковців в теоретичному визначенні самого об'єкта дослідження. Надано авторське визначення поняття «регіональний інвестиційний процес».

Напрямами подальших досліджень стане проведення порівняльної оцінки розвитку інвестиційних процесів в регіонах України з метою визначення ефективності механізмів розвитку інвестиційних процесів для подальшого формування напрямків підвищення інвестиційної привабливості регіону. При цьому потрібно досягти єдності інтересів різних рівнів управління: від держави до регіону, і далі до рівня підприємств чи фізичних осіб-інвесторів при залученні інвестицій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бережна І.Ю. Поняття та роль інвестиційної діяльності та інвестиційного процесу на сучасному етапі економічного розвитку. Науковий вісник ЧДІЕУ. 2011. № 1(9). С. 86–92.
2. Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджмента. Т. 1. К.: Ельга-Н, Ника-Центр, 2001. 536 с.
3. Грідасов В.М., Кривченко С.В., Ісаєва О.Є. Інвестування: навч. посіб. для студ. ВУЗів. Київ: ЦНП, 2004. 164 с.
4. Гуткевич С.О. Інвестування: міжнародний досвід. Монографія / С.О. Гуткевич, П.О. Сидоренко, А.С. Соломко, Р. Смик, В. Рябенко; за заг. ред. проф. Гуткевич С.О. Харків: «Діса плюс», 2017. Т. 2. 216 с.
5. Левицька О.О. Інвестиційний процес як основа інвестиційної діяльності: концептуальні ознаки, етапи та стадії, характеристика його суб'єктів та об'єктів. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія: Економіка. 2007. № 4(40). С. 204–213.
6. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. Київ: Лібра, 2002. 472 с.
7. Петкова Л., Проскурін В. Муніципальні інвестиції та кредити. К., 2006. 158 с.
8. Пріб К.А. Інвестування: навч. посіб. для дистанційного навчання / за ред. М.Ю. Коденської. К.: Університет «Україна», 2007. 259 с.
9. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII – поточна редакція від 18.12.2017. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
10. Федоренко В.Г., Денисенко М.П. Інвестування: підручник / В.Г. Федоренко, М.П. Денисенко, Т.Є. Воронкова, О.А. Кириченко, С.А. Єрохін, М.М. Єрмошенко, О.Ф. Іткін, С.В. Палиця, Ю.Б. Пінчук, Ю.І. Вегівська / За редакцією В.Г. Федоренка, М.П. Денисенка. К.: Алерта, 2012. 272 с.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.